



LA TRADUCCIÓ A CATALUNYA (2020-2021)

TRANSLATION IN CATALONIA (2020-2021)

LA TRADUCCIÓN EN CATALUÑA (2020-2021)

Pere Comellas Casanova 
perecomellas@ub.edu
Universitat de Barcelona, España

* Professor del Departament de Llengües i Literatures Modernes i d'Estudis Anglesos
Rebut: 09/01/2023; Acceptat: 26/01/2023; Publicat: 10/03/2023

Com citar: Comellas Casanova, Pere. «La traducció a Catalunya (2020-2021)». *Anuari de Biblioteques, Llibres i Lectura*, vol. 7 (2022), e009. DOI: <https://doi.org/10.1344/ABLL.2022.7.009>.



No es permet un ús comercial de l'obra original
ni la generació d'obres derivades.



Resum

La traducció ha seguit tenint un paper força rellevant en el món editorial a Catalunya durant els anys 2020 i 2021. Malgrat la pandèmia, no hi ha hagut davallades significatives en la producció i aquesta ha estat similar a la del bienni previ a la Covid-19. A partir de l'anàlisi de les dades de l'ISBN, el percentatge de traduccions respecte de l'edició total a Catalunya segueix sent molt alt, per sobre de la mitjana de l'Estat espanyol. Unes poques llengües europees i el japonès acaparen el gruix de traduccions publicades a Catalunya (anglès, de manera molt destacada, seguit de francès, castellà, italià, alemany i català). El japonès segueix sent prominent per les traduccions de *manga*, sobretot al castellà. En les traduccions entre català i castellà, hi ha un fort desequilibri: és molt més important la del castellà cap al català que a l'inrevés, i el gruix de traducció del castellà correspon a llibre infantil. Pel que fa a les matèries, la literatura i els llibres infantils són les traduccions més habituals. Durant el període analitzat es destaca la importància d'algunes títols literaris traduïts i la seva rellevància i qualitat. Els premis a la traducció han continuat centrats en aquesta traducció literària, classificats per llengües font i gèneres, i atorgats per institucions, de manera destacada les universitats públiques. Les trobades i reunions científiques al voltant de la traducció es van haver d'adaptar a la situació sanitària excepcional. Algunes es van suspendre, però moltes d'altres van tenir un format digital, la qual cosa permet en alguns casos recuperar-ne ara les sessions enregistrades.

Paraules clau: Traducció; Traducció literària; Literatura traduïda; Traductors

Abstract

Translation continued to play a key role in the publishing world in Catalonia during the years 2020 and 2021. Despite the pandemic, production did not fall significantly, and remained at levels similar to those of the two years prior to Covid-19. Based on the analysis of the ISBN data, the percentage of translations in relation to the total production in Catalonia remained very high, above the Spanish average. A few European languages and Japanese accounted for the majority of translations published in Catalonia (English, very prominently, followed by French, Spanish, Italian, German and Catalan). Japanese was still prominent due to the translations of manga, especially into Spanish. In the translations between Catalan and Spanish, there was a strong imbalance: far more translations were made from Spanish to Catalan than the other way around, and the bulk of these translations were of children's books. As far as subject areas are concerned, literature and children's books were the most frequently translated. During the period analysed, a number of important literary works were translated. Translation awards continued to focus on this literary translation, classified by source language and genre, and presented by institutions, especially the public universities. Scientific meetings on translation had to adapt to the situation created by the pandemic: some were suspended, but many others were carried out in digital format. This means that some of the sessions recorded can still be consulted.

Keywords: Translation; Literary translation; Translated literature; Translators



Resumen

La traducción ha seguido teniendo un papel bastante relevante en el mundo editorial en Cataluña durante los años 2020 y 2021. A pesar de la pandemia, no ha habido descensos significativos en la producción y ésta ha sido similar a la del bienio previo a la Covid-19. A partir del análisis de los datos del ISBN, el porcentaje de traducciones respecto a la edición total en Cataluña sigue siendo muy alto, por encima de la media del Estado español. Unas pocas lenguas europeas y el japonés acaparan el grueso de traducciones publicadas en Cataluña (inglés, de forma muy destacada, seguido de francés, castellano, italiano, alemán y catalán). El japonés sigue siendo prominente por las traducciones de manga, sobre todo al español. En las traducciones entre catalán y castellano, existe un fuerte desequilibrio: es mucho más importante la del castellano hacia el catalán que al revés, y el grueso de traducción del castellano corresponde a libro infantil. Por lo que respecta a las materias, la literatura y los libros infantiles son las traducciones más habituales. Durante el período analizado se destaca la importancia de algunos títulos literarios traducidos y su relevancia y calidad. Los premios a la traducción han continuado centrados en esta traducción literaria, clasificados por lenguas fuente y géneros, y otorgados por instituciones, de forma destacada por las universidades públicas. Los encuentros y reuniones científicas en torno a la traducción tuvieron que adaptarse a la situación sanitaria excepcional. Algunas se suspendieron, pero otras muchas tuvieron un formato digital, lo que permite en algunos casos recuperar ahora las sesiones registradas.

Palabras clave: Traducción; Traducción literaria; Literatura traducida; Traductores

1. Presentació

En termes relatius, el perfil de les dades de traducció publicada a Catalunya en el bienni 2020-2021 són molt semblants a les del bienni anterior. El percentatge de traducció respecte de l'edició total a Catalunya continua molt alt, i molt per sobre de la mitjana de l'Estat

La pandèmia de Covid-19 que hem patit durant aquest bienni ha afectat gairebé totes les esferes de la vida. Amb tot, el món del llibre no ha estat dels més perjudicats. En el cas de la traducció a Catalunya, s'hi ha produït una certa disminució en el nombre absolut, però no hi ha hagut, com en altres sectors, una davallada extrema. En termes relatius, el perfil de les dades de traducció publicada a Catalunya en el bienni 2020-2021 són molt semblants a les del bienni anterior (Comellas 2020). El percentatge de traducció respecte de l'edició total a Catalunya continua molt alt, i molt per sobre de la mitjana de l'Estat (taula 1). Aquest percentatge, però, ha disminuït respecte d'anys anteriors, però no ho podem atribuir, si més no exclusivament, a la pandèmia de Covid-19 perquè el descens ja es constata l'any 2019 (amb un 28,7 % de traduccions sobre el 38,8 % de l'any anterior).

Taula 1. Percentatge de traduccions sobre el total editat

	2020	2021
Total Estat espanyol	17 %	13,8 %
Catalunya	29 %	26,7 %

Font: Ministerio de Cultura y Deporte (2021: 334; 2022: 341)

Quant a les traduccions al català respecte de l'edició en català, el percentatge és una mica més baix (taula 2).

Taula 2. Percentatge de traduccions sobre el total editat en llengua catalana (independentment del lloc d'edició)

	Total llibres editats en català	Total traduccions al català	Percentatge de traduccions
2020	6.878	1.612	23,4 %
2021	7.330	1.635	22,3 %

Font: MCUC i elaboració a partir d'ISBN.

Tanmateix, les dades continuen sent orientatives, i la millor font disponible, l'ISBN (malgrat la relativa poca flexibilitat de la interfície de consulta, l'embolicat sistema de matèries, els errors fruit del fet que la informació hi és introduïda sense correccions i la dependència de la bona voluntat i del criteri dels editors).

2. La traducció: llengües d'origen

Unes poques llengües europees acaparen el gruix de traduccions publicades a Catalunya. La taula 3, elaborada a partir de la base de dades ISBN, reflecteix els totals i els percentatges de traduccions per llengua d'origen sense distinció de format (paper o digital). Cal tenir en compte que sovint la versió en paper i la versió digital, que consten com a dues edicions

diferents, corresponen al mateix text. Les reedicions també compten amb ISBN propi, de manera que el nombre de títols traduïts seria inferior al nombre d'edicions referenciades a la taula.

Taula 3. Traduccions per llengua d'origen publicades a Catalunya el 2020 i 2021

Llengua original	Traduccions 2020				Traduccions 2021			
	total	%	cat cast	% %	total	%	cat cast	% %
anglès	2.911	49,03	547	38,79	3.007	47,09	505	36,51
			2.335	53,36			2.494	51,30
francès	590	9,94	192	13,62	586	9,18	170	12,29
			398	9,10			416	8,56
italià	297	5,00	103	7,30	300	4,70	88	6,36
			188	4,30			208	4,28
japonès	907	15,28	44	3,12	1.295	20,28	73	5,28
			863	19,72			1.221	25,11
castellà	424	7,14	343	24,33	457	7,16	381	27,55
català	244	4,11	213	4,87	200	3,13	165	3,39
			72	5,11			52	3,76
alemany	263	4,43	191	4,36	219	3,43	162	3,33
			12	0,85			9	0,65
portuguès	39	0,66	27	0,62	33	0,52	23	0,47
			13	0,92			5	0,36
noruec	30	0,51	17	0,39	22	0,34	17	0,35
			12	0,85			13	0,94
suec	30	0,51	18	0,41	40	0,63	18	0,37
			13	0,92			15	1,08
rus	29	0,49	16	0,37	44	0,69	29	0,60
			5	0,35			3	0,22
neerlandès	12	0,20	7	0,16	19	0,30	16	0,33
			8	0,57			8	0,58
llatí	19	0,32	11	0,25	15	0,23	7	0,14
			3	0,21			7	0,51
danès	12	0,20	9	0,21	20	0,31	12	0,25
			6	0,43			4	0,29
polonès	20	0,34	14	0,32	15	0,23	11	0,23
			3	0,21			6	0,43
gallec	8	0,13	5	0,11	9	0,14	3	0,06
			2	0,14			3	0,22
xinès	12	0,20	10	0,23	10	0,16	7	0,14
			32	2,27			41	2,96
Altres llengües	86	1,45	54	1,23	94	1,47	53	1,09

Font de les dades: ISBN



L'anglès acapara una part important de les traduccions, tant cap al castellà com cap al català, per bé que amb una diferència entorn dels quinze punts percentuals: més del 50 % en la publicació al castellà i una mica menys del 40 % al català

Com es pot observar, l'anglès acapara una part important de les traduccions, tant cap al castellà com cap al català, per bé que amb una diferència entorn dels quinze punts percentuals: més del 50 % en la publicació al castellà i una mica menys del 40 % al català. En conjunt, a més, els darrers cinc anys s'hi veu una petita tendència a disminuir: l'any 2017 suposava el 54 % de les traduccions, mentre que el 2021 suposa el 47 %.

Quant a les traduccions entre les dues llengües destí, català i castellà, el pes de les traduccions del castellà al català és molt més important (més del 20 % del total) que del català al castellà (menys del 5 %, sempre segons les dades ISBN). En l'apartat dedicat a la publicació de traduccions al català analitzarem breument el fenomen.

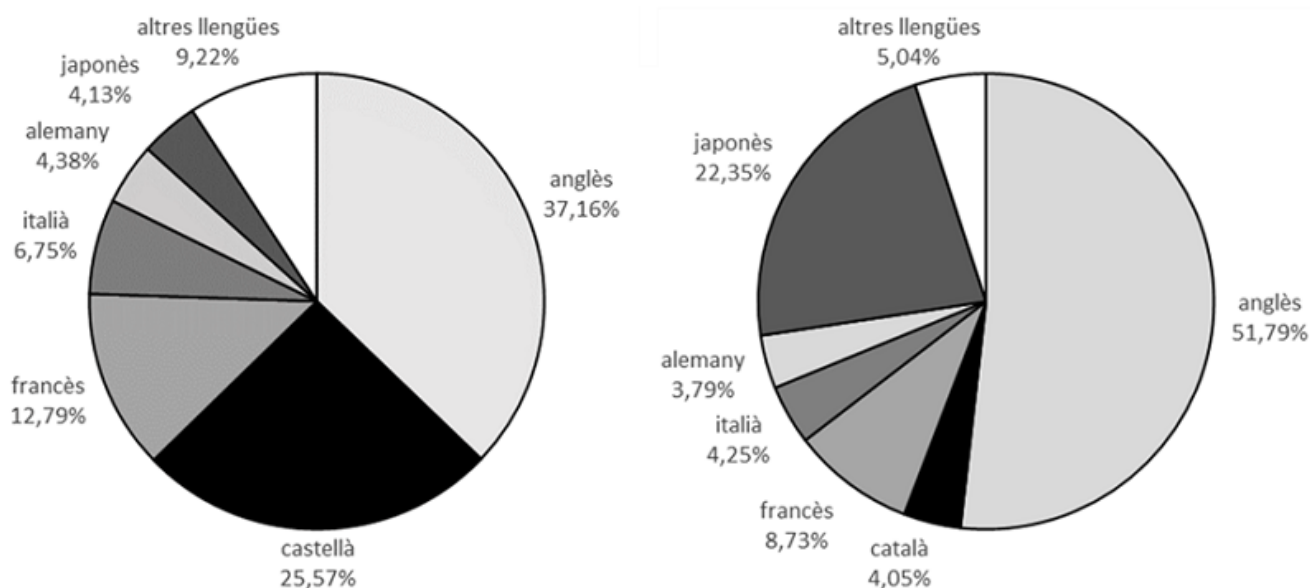
La segona llengua d'origen amb més traduccions és el japonès. Tanmateix, és una traducció molt especialitzada: la immensa majoria de les publicacions són del gènere manga

La segona llengua d'origen amb més traduccions és el japonès. Tanmateix, és una traducció molt especialitzada: la immensa majoria de les publicacions són del gènere *manga*, un fenomen relativament recent que ja es constata els dos anys anteriors (Comellas 2021: 237). En aquest període, la diferència entre llengua de publicació també és molt significativa: en castellà suposa més del 20 % de traduccions, mentre que al català es mouen entorn del 5 %.



El francès ocupa el tercer lloc en el rànquing de traduccions, amb unes xifres pròximes al 10 %. Amb l'italià i l'alemany, completa el grup de llengües d'origen que constitueixen una amplíssima majoria de les traduccions, fins al punt que la resta de llengües del món només suposen cap al 5 % en castellà i una mica més del 9 % en català. Tant el pes aproximat com les diferències entre publicació en català i en castellà es visualitzen millor en el gràfic 1:

Gràfic 1. Distribució percentual de les traduccions per principals llengües d'origen (al català a l'esquerra i al castellà a la dreta) dels anys 2020-2021



Font de les dades: ISBN.

Com es pot veure en el gràfic 1, potser la diferència més cridanera entre les traduccions a l'una i l'altra llengua és justament la poca reciprocitat: mentre que una de cada quatre traduccions al català provenen del castellà, a la inversa això només passa en una de cada vint-i-cinc. I això que, evidentment, des del punt de vista de la comprensió, la traducció que sembla tenir més sentit és la del català al castellà. A banda dels possibles errors en la base de dades, el que aquesta gran diferència indica és l'existència d'una indústria editorial que, de fet, edita en totes dues llengües, especialment llibre infantil i juvenil (ho veurem amb una mica més de detall en la secció següent).

Igualment important és la diferència en el volum de traduccions del japonès. En aquest cas, les traduccions al castellà suposen més d'un 22 %, un percentatge que ha experimentat un creixement enorme els darrers anys (com dèiem, del tot atribuïble al *manga*). Un gènere també hegemònic en les traduccions del japonès al català, però en un volum moltíssim més modest.

3. La traducció al català

3.1. Traduccions del castellà

Com hem vist, i sempre segons les dades de l'ISBN, en els anys 2020-2021 una de cada quatre traduccions al català té per llengua d'origen el castellà. És una dada una mica sorprenent, tenint en compte que la immensa majoria de catalanoparlants de llengua inicial (es pot dir que tots els de nacionalitat espanyola) poden llegir en castellà amb la mateixa competència que els castellanoparlants de llengua inicial. Què i per què, doncs, es tradueix del castellà?

La majoria de traduccions del castellà que consten així a l'ISBN són llibres infantils. Concretament, de les 925 edicions, 691 (tres de cada quatre, si fa o no fa) pertanyen a aquesta categoria. En aquest segment, un 30 % correspon a llibres de ficció, però el llibre educatiu (que inclou llibre de text, però també altres formats relacionats amb l'educació en sentit ampli) hi té un paper força pròxim.

Taula 4. Distribució per gèneres de les traduccions del castellà al català de llibre infantil i juvenil (2020-2021)

Matèria	Edicions	%
Ficció	209	30,78
Llibres educatius / escolars	189	27,69
No ficció	137	18,56
Àlbums il·lustrats	103	15,17
Contes il·lustrats	38	5,60
Llibres per a bebès	8	1,18
Còmic	7	1,03

Font: Dades elaborades a partir de l'ISBN.

Quant a la traducció del castellà per a adults, hi domina la no ficció, amb més de la meitat d'edicions, a les quals encara caldria afegir-hi els llibres d'art, amb gairebé un 13 %. La literatura, doncs, ocupa la resta, prop del 35 %, però la ficció hi és molt majoritària, mentre que poesia i teatre hi tenen un paper molt petit, com es pot veure a la taula 5:



Taula 5. Distribució per gèneres de les traduccions del castellà al català de llibre d'adults (2020-2021)

Matèria	Edicions	%
No ficció	123	52,56
Ficció	59	25,21
Art	30	12,82
Còmic - novel·la gràfica	10	4,27
Poesia	7	3,00
Teatre	5	2,14

Font: Dades elaborades a partir de l'ISBN.

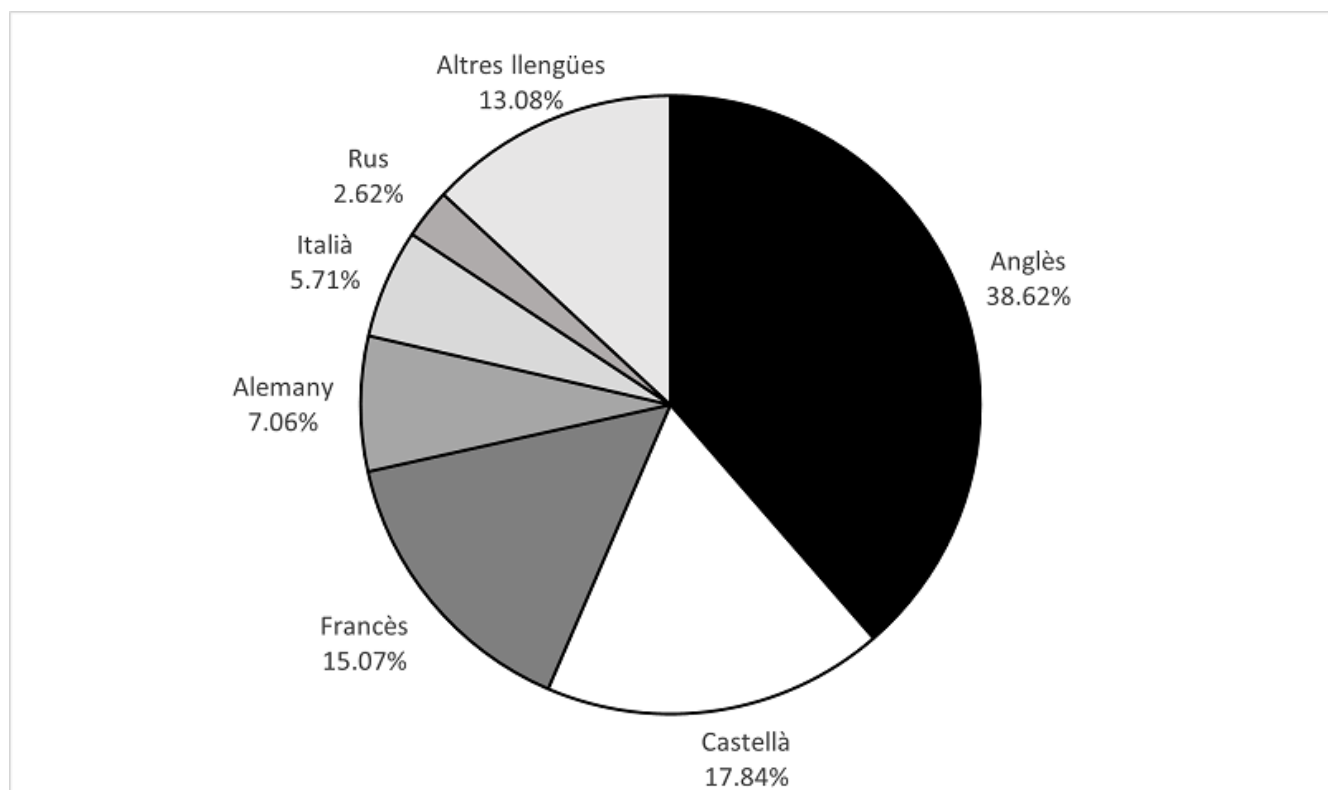
Totes aquestes dades són sempre aproximades i sens dubte contenen errades. Per exemple, hi ha algunes edicions que apareixen com a traduccions del castellà al català i que són exactament el contrari, originals catalans traduïts al castellà. Per exemple, l'edició bilingüe català-castellà de les *Horacianes* de Miquel Costa i Llobera. Tanmateix, això no altera el panorama general, que de fet queda resumit majoritàriament pel fet que som en un mercat editorial plurilingüe en què sovint les traduccions del castellà no segueixen la pauta prototípica de traduir per fer arribar un determinat títol a nous lectors, a posteriori de la seva publicació original i mitjançant un editor diferent d'aquest. Aquí hi predomina l'edició en les dues llengües —i en alguns casos, s'hi afegeix el gallec i/o l'èuscar— per part del mateix editor (sovint un segell diferent del mateix grup editorial), a vegades de manera simultània, per bé que la simultaneïtat és encara més freqüent quan la traducció és del català al castellà. Es tracta, doncs, d'abastar tots els sectors possibles de mercat, ja sigui perquè existeix un estímul o una exigència per fer versions catalanes de textos en castellà (per a llibre escolar, per exemple), o perquè es considera que, tot i la possibilitat que tot el públic potencial pugui llegir en castellà, s'arriba a més lectors (o s'evita que hi arribin altres) si es treuen els títols en les dues llengües.

Amb aquesta perspectiva, en el cas de la traducció literària, tant per a adults com infantojuvenil, moltes edicions són d'autors catalans que escriuen en castellà però publiquen gairebé sempre en les dues llengües, com Víctor Amela, Jordi Amat, Albert Espinosa, Carlos Ruiz Zafón o Milena Busquets. També algun clàssic traduït, probablement pel seu fort arrelament, tant personal com literari, a la realitat catalana, com Juan Marsé. D'altres són *bestsellers* prèviament publicats en castellà, com María Dueñas.

3.2. La traducció al català per a adults segons llengües d'origen

A l'apartat 2 hem presentat el panorama general d'edició traduïda al català i al castellà a Catalunya. Aquí segmentem la traducció al català segons el públic a què va destinada, és a dir, infantil i juvenil o adult, però amb la inclusió de les publicacions al País Valencià i Balears. Es constata (gràfic 2) que en adults, tot i que les tendències per llengua d'origen són semblants a les generals, hi ha una mica més de diversitat. D'una banda, el castellà hi perd pes. De l'altra, hi apareix, per exemple, el rus, amb un percentatge petit però considerable, i una mica més d'espai per a les altres llengües, on destacarien llatí, suec i noruec amb una mica més de l'1 %, i portuguès amb un 0,8 %. El japonès, en canvi, baixa per sota de l'1 %, previsible si considerem que la gran majoria del *manga* que es publica es destina a pública no adult. També hi trobem uns pocs títols traduïts del gallec, el grec modern, el danès, l'hebreu, el polonès, el xinès, el basc, el neerlandès, el romanès, l'àrab, el txec, l'eslovè (2 títols únicament), i el finès i el serbi amb un títol. A l'apartat «altres llengües» de l'ISBN hi sol haver majoria de traduccions del grec clàssic, però també llengües com l'accadi, el georgià, l'occità, el gal·lès o el nahua.

Gràfic 2. Traducció al català per a adults segons les principals llengües d'origen 2020-2021



Font: Dades elaborades a partir de la base ISBN.

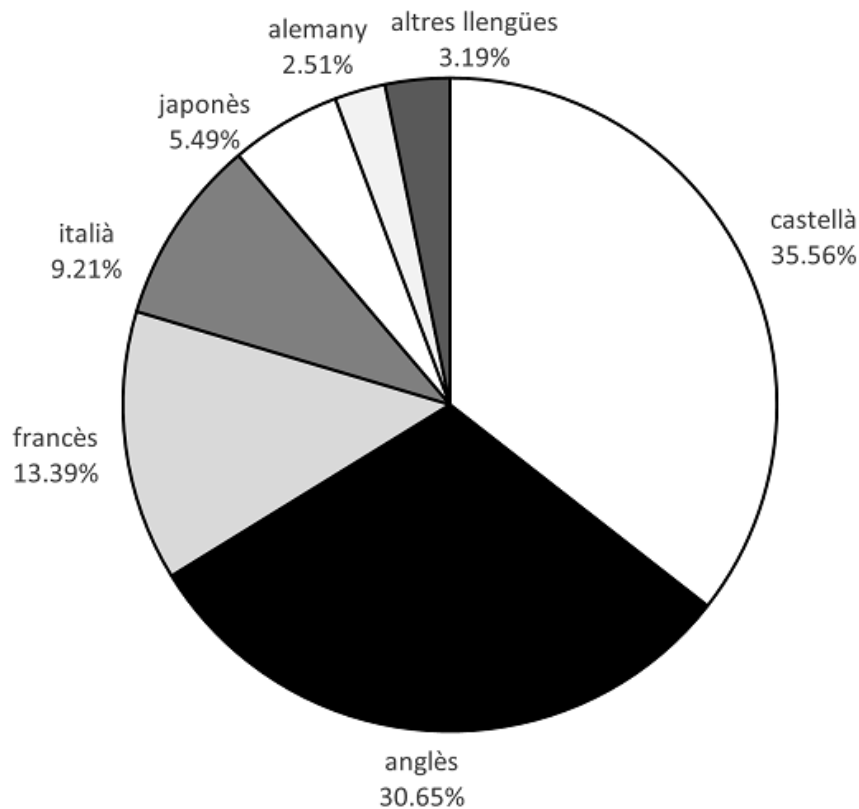
Cal dir que l'hegemonia de l'anglès hi és clara, una tendència mundial en la traducció, però no hi és tant massiva com en altres àmbits lingüístics del món, on sovint passa del 50 % i en alguns pot arribar al 70 %. Tanmateix, també cal dir que el fet que el castellà sigui la segona llengua d'origen amb més títols és un símptoma d'una certa interposició: sovint es tracta d'autotraduccions amb l'objectiu no només, com hem vist, d'arribar a l'amplíssim mercat en llengua castellana, sinó també com un mitjà per a la internacionalització. El sistema editorial de traduccions és, en aquest sentit, un subsistema en què les llengües diferents del castellà orbiten entorn d'aquest, que al seu torn orbita en l'àmbit internacional entorn de l'anglès, com la majoria de llengües que aspiren a tenir una presència important en el mercat literari mundial (Comellas 2021).

3.3. Traduccions al català de llibre infantil i juvenil segons llengües d'origen

El pes que té el castellà com a llengua d'origen en aquest sector és enorme, fins i tot per sobre de l'anglès. En llibre infantil i juvenil les quatre llengües de més pes (castellà, anglès, francès i italià) acaparen gairebé el 90 % de les edicions

El pes que té el castellà com a llengua d'origen en aquest sector és enorme, fins i tot per sobre de l'anglès. En llibre infantil i juvenil les quatre llengües de més pes (castellà, anglès, francès i italià) acaparen gairebé el 90 % de les edicions. En canvi, l'alemany hi té una presència més petita, un 2,5 % de les traduccions. Però el que realment queda estret és l'apartat d'altres llengües (gallec, portuguès, suec, noruec, neerlandès, rus i algun exemplar de dues o tres llengües més). Quant al japonès, també aquí hi té un paper quantitativament rellevant exclusivament pel *manga*, però a més aquest gènere presenta en català una diversitat més que pobra. De les 105 edicions, 82 són de diferents sèries de *Bola de drac*, i 14, de la sèrie del detectiu Conan, totes dues línies, popularitzades per la televisió.

Gràfic 3. Traducció al català de gèneres infantil i juvenil segons les principals llengües d'origen 2020-2021



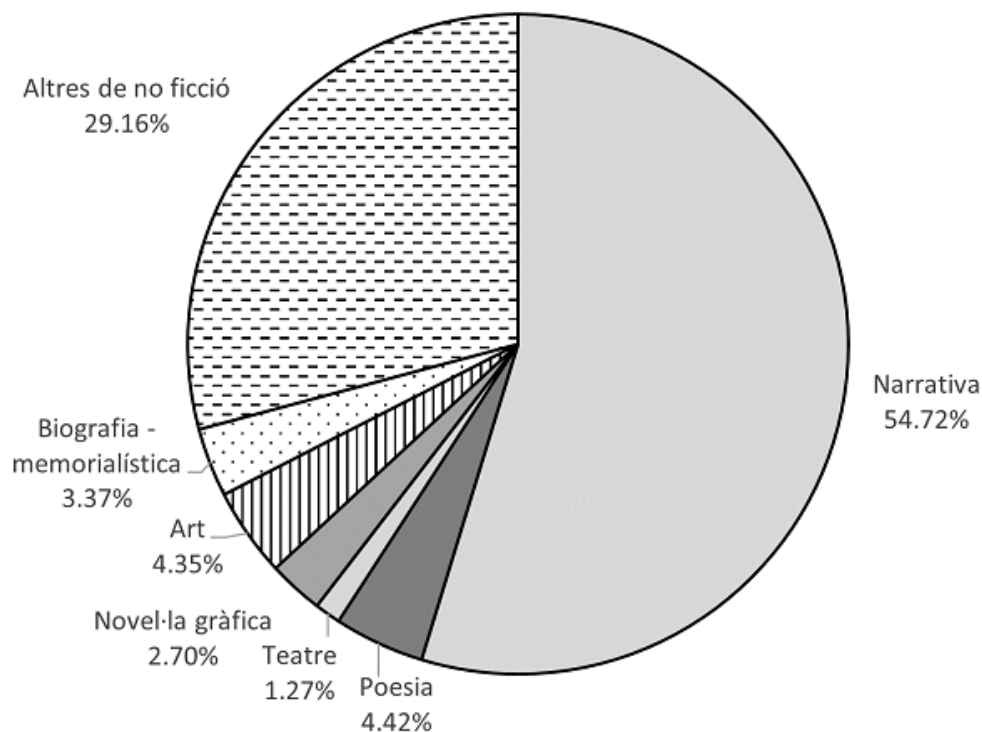
Font: Dades elaborades a partir de la base ISBN.

3.4. Traduccions al català per gèneres

Com és sabut, la classificació per matèries de l'ISBN és l'IBIC (International Book Industry Categories), un sistema jeràrquic que, amb la interfície actual de la base de dades, resulta molt poc pràctic de consultar, de manera que establir una classificació ben simplificada de gèneres a partir d'aquest índex resulta molt laboriós i subjecte a errades i omissions, que se sumen a les comeses pels editors a l'hora d'informar la base de dades. Per això, proposem uns grans grups que permetin observar tendències generals sense pretensió de rigor.

Com es pot veure en el gràfic 4, pel que fa a les traduccions per a adults, la literatura hi és clarament majoritària, amb prop d'un 63 %, mentre que la no ficció (que inclou des de llibres sobre matemàtiques a autoajuda, passant pels llibres de viatges, biologia, educació, filosofia, religió, estudis literaris...) acapara el restant 37 %, que hem dividit entre llibres sobre art (4,35 %), gènere memorialístic i biogràfic (3,37 %) i altres (29,16 %). Quant a la literatura, la narrativa s'emporta bona part del percentatge, un 86,7 % del total. La poesia només hi representa, sobre el total de literatura, un 7 %, i el teatre encara menys, un 2,02 %.

Gràfic 4. Traduccions al català per a adults 2020-2021 per grans gèneres

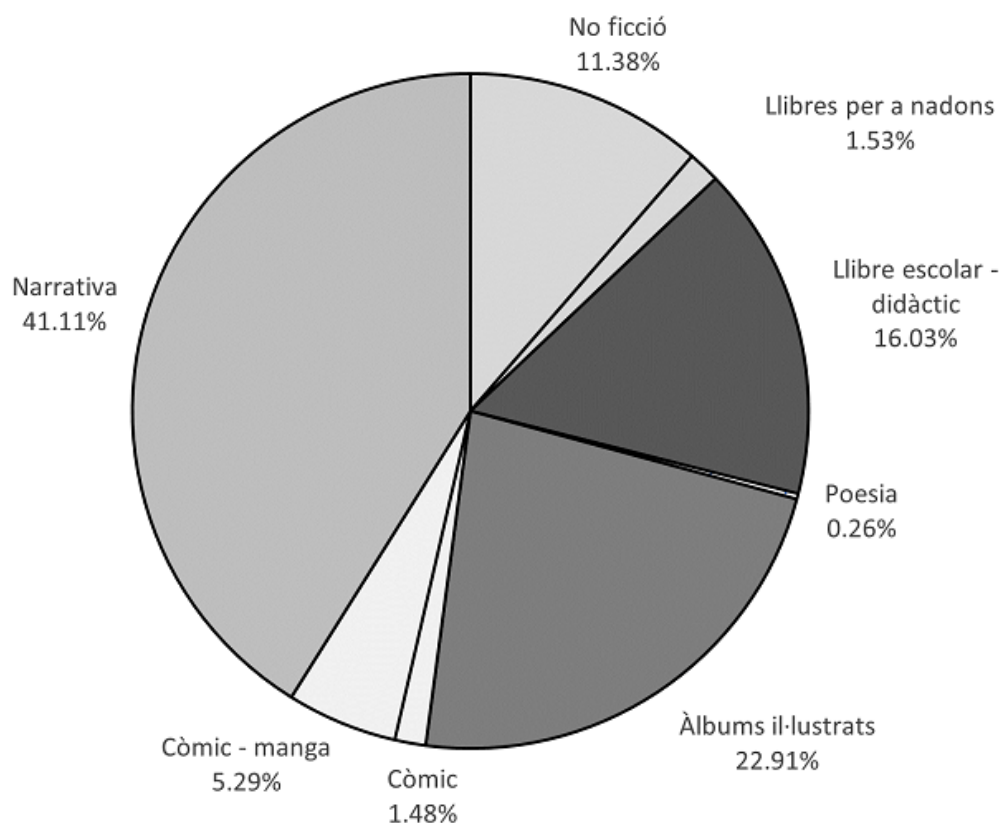


Font: Elaborat a partir de les dades ISBN.

Pel que fa al llibre infantil i juvenil, la narrativa també hi és el segment principal, mentre que la no ficció hi té un paper molt més modest. En aquest segment de públic, com és previsible, hi ha un elevat percentatge de llibre il·lustrat (de fet, entre el sector qualificat com a narrativa també hi ha molts títols amb il·lustrador, encara que la il·lustració no hi tingui el paper preponderant que té en l'anomenat àlbum il·lustrat). En canvi, la poesia — si més no, les edicions qualificades així a l'ISBN— hi té un paper mínim, gairebé irrellevant.

Quant al còmic, com es pot veure en el gràfic 5, la gran majoria és *manga*, i de fet, com veïem a l'apartat 3.3, amb una mínima diversitat: bona part l'acapara la sèrie *Bola de drac*.

Gràfic 5. Traduccions al català de llibre infantil i juvenil per grans gèneres



Font: Elaborat a partir de les dades ISBN.

3.5. La traducció a l'aranès

En el període biennal objecte d'aquest article, únicament s'han publicat 14 llibres en aranès, segons la base de dades de l'ISBN. D'aquests 14, 5 són traduccions pròpiament dites — una proporció molt considerable—, quatre de les quals, de literatura infantil o juvenil: dos còmics de la sèrie Tintin, una novel·la de Roald Dalh i el clàssic de Lewis Carrol *Alicia en país de meravelles*. Finalment, la novel·la *Es madeishes esteles*, de Núria Martí. Així doncs, dues traduccions del francès, dues de l'anglès i una del català. Dels altres nou llibres publicats en aquesta llengua, quatre són versions bilingües català-aranès (en un cas, només una part del llibre) i un cinquè és un diccionari aranès-català. En aquest mateix període no figura a l'ISBN cap traducció de l'aranès a una altra llengua.

4. Els traductors

4.1. Unes quantes traduccions molt rellevants

Per sort, la publicació de traduccions al català té un volum excepcional si la situem en l'àmbit de les llengües sense estat (encara que sigui petita en comparació amb les grans llengües europees). D'aquí que sigui difícil destacar unes quantes traduccions, de manera que la nostra tria no deixa de ser personal i per tant, en bona mesura, arbitrària.

Els anys 2020 i 2021 la doble traducció del clàssic de Proust *A la recerca del temps perdut* ha avançat amb un títol de la traductora Valèria Gaillard per a Proa (*Sodoma i Gomorra*), i un altre del traductor Josep Maria Pinto per a Viena (*Albertine desapareguda*, publicat en dos volums). Des que Miquel Llor en va traduir un volum (que s'ha mantingut inèdit) ara fa un segle, diversos traductors com ara Jaume Bofill i Ferro o Joan Casas n'havien publicat alguna part, i Jaume Vidal Alcover (amb la col·laboració de Maria Aurèlia Capmany), una versió completa. Ara, però, comptarem amb dues versions noves contemporànies.

Club Editor va encetar també en aquest bienni la publicació de les novel·les de Clarice Lispector —autora de referència de la poc coneguda literatura brasilera—, en traducció de Josep Domènech Ponsatí (*L'hora de l'estrella*, 2020; *Un alè de vida*, 2021). Aquest mateix traductor és el responsable de l'antologia poètica de Paulo Leminski (2021), un altre autor brasiler de primera fila.

Tampoc no és gaire coneguda la literatura feta a Nigèria, i a l'Àfrica en general. Per això val la pena destacar la traducció de diversos llibres de Chimamanda Ngozi Adichie, especialment les novel·les *Americanah* (2020) i *Mig sol groc* (2021), traduïdes per Bel Olid. D'altra banda, l'editorial Raig Verd ha continuat difonent en català l'obra del kenyà Ngugi wa Thiongo, en traducció de Josefina Caball.

També en aquest període hem pogut gaudir en català d'algunes obres clàssiques, en què destaca el *Poema de Gilgamesh* (Adesiara 2021), traduït de l'accadi per Lluís Feliu i Adelina Millet, o *El malcarat*, de Menandre (Adesiara 2021), traduït del grec clàssic per Eloi Creus, jove traductor amb prestigi ja consolidat. En aquest apartat cal esmentar la Casa dels Clàssics, que, a banda de la històrica col·lecció Bernat Metge, que continua editant i reeditant, publica noves traduccions d'obres universals. En aquest període han publicat, per exemple, *Robinson Crusoe* (2020) a càrrec d'Esther Tallada, versió íntegra i amb unes crítiques excel·lents; també *Orgull i prejudici* (2021), de Jane Austin, traducció de Yanick Garcia (que li ha merescut el I Premi de traducció Aurora Bertrana l'any 2022), i *Crim i càstig* (2021), de Dostoievski, traduït per Miquel Cabal (premi Ciutat de Barcelona de traducció 2021).

Miquel Cabal forma part de l'extraordinària generació de traductors del rus al català, amb noms com Xènia Dyakonova (*El mestre i Margarita*, de Bulgàkov, Proa 2021), Arnau Barios (*24 contes*, de Chèkhov, Club Editor 2021), Marta Nin (*Un arbre de Nadal i una boda*, de Dostoievski, Comanegra 2020), o Ivan Garcia (*Quan escampi*, de Boris Pasternak, Edicions de 1984, 2020), entre d'altres, que estan fent una gran contribució al coneixement de la literatura russa a Catalunya.

Sovint la literatura clàssica grega oculta una mica la grega moderna. En aquets bienni, l'experimentada traductora i professora Montserrat Camps ha traduït tres obres de Theodor Kallifatides, *Una altra vida, encara* (2020), *Mares i fills* (2020) i *El passat no és un somni* (2021), totes per a Galaxia Gutenberg.

En l'àmbit de la literatura fantàstica, val la pena destacar el projecte de traducció de l'obra d'Ursula K. Le Guin a l'editorial Raig Verd, que entre 2020 i 2021 n'ha publicat set títols, tots en versió de Blanca Busquets.

Sortosament, va creixent el nombre de traduccions (i de persones amb la competència per fer-les) de llengües amb molt poca presència a Catalunya

Sortosament, va creixent el nombre de traduccions (i de persones amb la competència per fer-les) de llengües amb molt poca presència a Catalunya. En aquest sentit, ja hem esmentat la traducció de l'accadi a Adesiara, un editor que té un paper molt destacat en aquesta línia. A vegades són persones de la cultura d'origen que s'han instal·lat a Catalunya o bé la coneixen molt bé, com Simona Škrabec, traductora del serbocroat o de l'eslovè (*La pira del port*, de Boris Pahor, Periscopi 2020), que també és una gran divulgadora de la literatura catalana a Eslovènia; o com Ko Tazawa, professor japonès que ha mort recentment i que va publicar tota una sèrie de traduccions del japonès al català a l'editorial Lapslàtzuli, a la Sèrie de Literatura Japonesa (de la qual era director), com per exemple *Sota un bosc de cireres plenament florit*, d'Ango Sakaguchi (2020).

D'altres vegades, es tracta d'equips formats per una persona nativa de la llengua i un traductor català, com el cas de Gruffydd Emyr i Miquel Saumell, que van traduir del gal·lès *El llibre blau de Nebo*, de Manon Steffan Ros (Periscopi 2021). No cal dir que també hi ha traductors que estudien llengües poc conegudes o de poca demografia i que ens acosten la literatura d'aquestes llengües, com l'Albert Nolla per al japonès, que entre 2020 i 2021 ha traduït quatre llibres d'Haruki Murakami per a Empúries; del valencià Pau Sif, traductor



del serbocroat d'*Atrapa la llebre*, de Lana Bastašić (Periscopi 2020); Pau Joan Hernández, traductor, entre altres, de l'euskera (*Les mares no*, de Katixa Agirre, Àmsterdam 2020), o Eduard del Castillo, del gallec (llengua en què també escriu novel·la), traductor d'*Un senyor elegant*, de Suso de Toro (Més Llibres, 2021).

4.2. Premis

Els principals premis de traducció atorgats a Catalunya els anys 2020-2021 han estat els següents:

- Premi Ciutat de Barcelona de traducció al català: l'any 2020 els premis Ciutat de Barcelona es van substituir, per causa de la crisi provocada per la pandèmia de Covid-19, per les Beques Premis Barcelona 2020, per tal d'impulsar projectes del sector cultural. De les 31 beques destinades a projectes de creació literària, dues van ser per a la traducció. Els guanyadors van ser Albert Nolla, que va proposar traduir del japonès al català sis textos autobiogràfics de Ryûnosuke Akutagawa (1892-1927), i Eloi Creus Sabater, que va proposar traduir les comèdies de dones d'Aristòfanes (*Lisístrata*, *Les Tesmofòries*, *Les dones al parlament*). L'any 2021 els premis van recuperar el seu format tradicional, però també es van mantenir les beques. En aquesta ocasió, els projectes becats de traducció van ser quatre: per traduir de l'anglès *Rebel·lió al desert*, de T. E. Lawrence; del portuguès *Antologia*, de Florbela Espanca; del grec *La vetlla*, de Iannis Ritsos; i del francès d'*Exercicis espirituals per a l'eternitat*, de Juliana Morell. El premi Ciutat de Barcelona 2021 de traducció en llengua catalana el va guanyar Miquel Cabal Guarro per *Crim i càstig*, de Fiodor Dostoievski.
- Premi PEN Català de traducció literària. Els quatre finalistes de l'edició de l'any 2020 van ser Maria Àngels Gardella per la traducció de *Poesia*, de Louise Labé; Marta Marín-Dòmine, per la traducció de *Mestissa*, de Maria Campbell; Jaume C. Pons Alorda, per la traducció d'*El preludi*, de William Wordsworth; i Antoni Clapés, per la traducció d'*El desert malva*, de Nicole Brossard. Clapés en va ser el guanyador. L'any 2021 els finalistes van ser Anna Casassas, Xavier Ferré, Feliu Formosa, Pere Lluís Font i Marta Pera. Excepcionalment, en aquesta edició es van premiar dos traductors ex-aequo: Feliu Formosa, per la traducció d'*Als estatges de la mort* de Nelly Sachs, i Pere Lluís Font per la traducció de *Pensaments i opuscles* de Blaise Pascal.
- Premi Jordi Domènech de traducció de poesia: la setzena edició, de 2020, la va guanyar Jaume Coll per la traducció de *Memorial*, d'Alice Oswald. El 2021 el premi va ser per a Xavier Farré per la traducció del poeta polonès Zbigniew Herbert.
- Premi Beca de traducció Vidal Alcover: l'edició de 2019-2020 la va guanyar Pau Sabaté pel projecte de traducció del grec clàssic dels *Poemes* de Teòcrit. La de 2020-2021, Laia Malo, per traduir del rus *Fites I i II*, de Marina Ivànova Tsvetàieva.



- Premi Rafel Jaume de traducció poètica (en el marc dels premis Cavall Verd de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, AELC): el trenta-setè premi, corresponent al 2020, el va guanyar Margarida Castells per la traducció de l'àrab *dejo soc vosaltres: sis poetes de Síria*. L'edició de 2021 va ser per a Jaume C. Pons Alorda per la traducció de l'anglès d'*El preludi*, de William Wordsworth.
- Premi Crítica Serra d'Or a la traducció: l'any 2020 va recaure en Arnau Barios per l'extraordinària traducció en vers del rus d'*Eugeni Oneguín*, d'Aleksandr Puixkin (una empresa que Nabòkov considerava impossible). El 2021 el premi va ser per a Antoni Clapés per la traducció del francès de *Tal qual*, de Paul Valéry.
- Premi Àngel Crespo: la guanyadora de 2020 va ser Victoria Alonso Blanco per la traducció de l'anglès de *Nueve cuentos malvados*, de Margaret Atwood. El 2021 la guanyadora va ser Magdalena Palmer per la traducció també de l'anglès d'*Otoño*, d'Ali Smith.
- Premi Giovanni Pontiero de traducció del portuguès: l'any 2020 s'atorgava a una traducció al castellà, i va guanyar-lo Alma Delia Miranda Aguilar per la traducció d'*Historia Trágico-Marítima*. L'any 2021, el guanyador va ser Josep Domènech Ponsatí, per la traducció al català d'*Amb el sol al damunt*, del brasiler Geovani Martins.
- Premi de traducció del xinès Marcela de Juan: la tercera edició de 2021 (és biennal i s'atorga els anys imparells), que corresponia a una traducció al castellà, la va guanyar Belén Cuadra amb *La muerte del sol*, de Yan Lianke.
- Premi de traducció Andreu Febrer: en l'edició de 2020, la vint-i-quatrena, els premiats van ser, en la categoria de màster, Alba Torras i Virgili, per la traducció al català d'*Ensenyar a la meva mare a donar a llum*, de Warsan Shire, i Àngela del Castillo per la traducció al castellà de *Nuestro nombre es una isla*, de Jeanne Benameur. En la categoria de grau, Juan Carrillo del Saz, per la traducció al català de *Quatre poemes en prosa d'Ocnos*, de Luis Cernuda, i Astrid Mayer Martínez per la traducció al castellà de *Poemas*, d'Uljana Wolf. L'any 2021 els premiats van ser: en la categoria de grau, Irene Pujolar per la traducció al català de *Vacunes contra mutacions* d'Anthony King, i Marina Carrero per la traducció al castellà d'*Implicaciones neurológicas en pacientes de COVID-19: análisis narrativo*, de Ramakant Yadav et al. La categoria de màster va quedar deserta.
- Premi Vila de Martorell de Traducció de Clàssics Memorial Montserrat Ros: premia un projecte de traducció del grec o del llatí clàssics o medievals. L'any 2020 no es va convocar per causa de la Covid-19. El 2021 el guanyador va ser Jaume Juan Castelló per la traducció d'*Epigrames*, de Marcial.
- Premi Ramon Llull de traducció literària: l'edició de 2020 va quedar suspesa per la pandèmia. L'any 2021 el premi a la millor traducció literària del català a una altra llengua va ser per a Ronald Puppo, per *One Day of Life is Life*, antologia poètica de Joan Maragall.



5. La recerca sobre traducció

5.1. Congressos, seminaris i reunions científiques

Algunes trobades científiques entorn de la traducció són periòdiques. Les següents són noves edicions de les que s'explicaven a l'*Anuari de l'Observatori de Biblioteques, Llibres i Lectura* 2018 i 2020 (Comellas, 2018; 2020):

- Seminari sobre la Traducció a Catalunya, organitzat per l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana amb la col·laboració de les facultats de Traducció de les universitats Autònoma de Barcelona, Jaume I de Castelló, Pompeu Fabra de Barcelona i Vic - Central de Catalunya. L'any 2020 n'era la vint-i-vuitena edició i duia per títol «Corregeix-me (si m'equivoco)». Hi van participar com a ponents i presentadors Raül Garrigasait, Laura Baena, Miquel Cabal, Marta Marfany, Tina Vallès, Odile Arqué, Josefina Caball, Anna Soler Horta i Jordi Martín Llovet. L'any 2021 el seminari es va fer en línia, per causa de la pandèmia, amb el títol "D'on venim? On som? On anem? Passat, present i futur de la traducció literària", i els participants van ser: Joaquim Sala-Sanahuja, Jordi Martín Lloret, Neus Bonilla, Xavier Pàmies, Antonio Toral, Josep Marco, Izaskun Arretxe, Núria Molines, Carlos Mayor, Doug Suttle i Miquel Cabal. El seminari és una de les trobades més importants, tant de professionals com d'estudiants del camp de la traducció literària al català. En aquesta ocasió es va enregistrar i es pot veure al web de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, en aquesta adreça: <https://www.escriptors.cat/noticia/seminari-traduccio-2021>
- Jornades sobre Traducció i Literatura de la Càtedra Jordi Arbonès 2020 (biennals). La novena edició duia per títol «La retraducció, entre l'inconformisme i la canonització». Es van transmetre via telemàtica i se'n poden recuperar les intervencions al web de la Facultat de Traducció i Interpretació de la Universitat Autònoma de Barcelona, en aquesta adreça: <https://www.youtube.com/user/SERIMFTI/videos>
- Simposi Internacional de Joves Investigadors en Traducció, Interpretació, Estudis Interculturals i Estudis de l'Àsia Oriental. Té lloc anualment a la Facultat de Traducció i Interpretació de la Universitat Autònoma de Barcelona, però l'edició de 2020 no es va celebrar. La de 2021, onzena, es va fer de manera virtual. La conferència plenària va anar a càrrec de Bel Olid.
- Jornada de Traducció i Interpretació als Serveis Públics a Catalunya. Organitzada pel màster de Traducció Jurídica i Interpretació Judicial i el grup MIRAS. L'edició de 2021, la novena, es va dur a terme en línia.

A més, també es van celebrar a Catalunya les següents trobades científiques:

- VII Giornata Internazionale sulla Traduzione: Lletra incògnita. Traducció i recepció d'autores europees de la primera modernitat. Aquesta edició de la Jornada es va celebrar el novembre de 2021 a la Facultat de Traducció i Ciències del Llenguatge



de la Universitat Pompeu Fabra, que coorganitzava amb la Universitat Autònoma de Barcelona i la Università di Messina. Cada edició se celebra en una universitat diferent.

- IATIS 7h International Conference: The Culture Ecology of Translation, congrés de la International Association for Translation and Intercultural Studies (IATIS), que en aquesta edició es va celebrar a la Facultat de Traducció i Ciències del Llenguatge (Universitat Pompeu Fabra) el setembre de 2021.
- Congrés Internacional Traduccions i recepció de Dante en les llengües romàniques, organitzat pel Departament de Traducció i Ciències del Llenguatge de la Universitat Pompeu Fabra, la Societat Catalana d'Estudis Dantescos i la Societat Catalana de Llengua i Literatura (Institut d'Estudis Catalans). Celebrat a la Facultat de Traducció i Ciències del Llenguatge de la Universitat Pompeu Fabra el desembre de 2021, per commemorar el setè centenari de la mort de Dant.

Per causa de la pandèmia, es van haver de suspendre les següents trobades científiques:

- Congrés Internacional sobre Investigació en Didàctica de la Traducció, organitzat pel Grup PACTE (Procés d'Adquisició de la Competència Traductora i Avaluació). L'edició de 2020 estava prevista per al juliol, però es va cancel·lar per causa de la pandèmia i de moment no s'ha tornat a celebrar.
- Jornades sobre Traducció: organitzades per la Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya. De moment no se n'ha celebrat la vintena edició, que és la que pertocaria.

5.2. Publicacions i treballs de recerca sobre la traducció

Pel que fa a les revistes especialitzades, continuen les mateixes que en anys anteriors (Comellas 2020). La Universitat Autònoma de Barcelona ha continuat publicant *Quaderns: Revista de Traducció*, de periodicitat anual, va treure en aquest període els números 27 i 28, aquest darrer dedicat a la retraducció. Al seu torn, *1611. Revista d'Història de la Traducció*, també anual, va publicar els números 14 i 15. *Revista Tradumàtica. Tecnologies de la Traducció* va treure el número 18 el 2020, i el 19 el 2021, en aquesta cas especialitzat en Estudi de la interacció persona-ordinador en traducció i interpretació: programari i aplicacions. La Universitat de Barcelona (UB) va treure els números 15 (número especial «Traducir en femení: prácticas textuales y políticas») i 16 de *Transfer: Revista Electrónica sobre Traducción e Interculturalidad*. Finalment, el PEN Català publica *Visat* dues vegades l'any. Durant 2020 i 2021 en van sortir els números del 29 al 32.

Hi ha també algunes publicacions periòdiques publicades a Catalunya que, tot i no tenir exclusivament l'especialització en traducció, inclouen sistemàticament recerca sobre aquesta matèria. És el cas de *l'Anuari TRILCAT: Estudis de Traducció, Recepció i Literatura Catalana Contemporània*, editada pel Grup de Recerca Consolidat Traducció, Recepció



i Literatura Catalana de la Universitat Pompeu Fabra (el darrer número, el 10, és de 2021). També de *Doletiana: Revista de Traducció, Literatura i Arts*, editada per la Universitat Autònoma de Barcelona, tot i que de moment el darrer número, el setè, és de 2017-2019.

Quant a monografies, l'any 2020 la Universitat Autònoma de Barcelona va publicar *Lengua china para traductores*, d'Helena Casas-Tost, Sara Rovira-Esteve i Anne-Hélène Suárez en la col·lecció *Materials*. També del 2020 és *Feminismes i traducció* (1965-1990), de Pilar Godayol, editat per Punctum. En un pla menys acadèmic, Arnau Pons va publicar aquest mateix any *La traducció, la vida*, a Editorial Afers. De 2021 és *Traduir dins el calidoscopi de llengües*, recull de textos de diferents investigadors, publicat per la Universitat Autònoma de Barcelona en la col·lecció *Glosses*, que recull textos significatius del professorat que es jubila. Finalment destaca entre les publicacions sobre recerca en traducció, *Connectivitat i dimensió social en la docència de la traducció*, de diversos autors, número 25 de la col·lecció *Biblioteca de Traducció i Interpretació* de la Universitat de Vic-Central de Catalunya, editat per Eumo.

Quant a les tesis doctorals defensades en aquest període 2020-2021, la base de dades Teseo en llista 11 amb la classificació «Traducción e Interpretación» defensades a Catalunya: 4 a la Universitat Autònoma de Barcelona; 4 a la Universitat Pompeu Fabra; 2 a la Universitat de Barcelona i 1 a la Universitat de Vic-Central de Catalunya. Igualment, els estudis de grau i de postgrau dedicats a la traducció de manera total o parcial continuen actius (Comellas 2020).

6. Referències bibliogràfiques

Agencia Española del ISBN (2018). *Base de dades de llibres editats a Espanya*. <https://www.culturaydeporte.gob.es/ca/cultura/libro/bases-de-datos-del-isbn/base-de-datos-de-libros.html>

Consorci de Serveis Universitaris de Catalunya (2020). *TDX: Tesis Doctorals en Xarxa*. <https://www.tesisenred.net>

Comellas Casanova, Pere (2018). «La traducció a Catalunya (2016-2017)». *Anuari de l'Observatori de Biblioteques, Llibres i Lectura*, vol. 5, p. 20-29, <https://raco.cat/index.php/AnuariObservatori/article/view/337939>

Comellas Casanova, Pere (2020). «La traducció a Catalunya (2018-2019)». *Anuari de Biblioteques, Llibres i Lectura*, vol. 6, p. 232-244. DOI <https://doi.org/10.1344/ABLL.2020.6.013> <https://revistes.ub.edu/index.php/Anuari-BLL/article/view/013>

Comellas Casanova, Pere (2021). «Literary Translation from Catalan within the Framework of the Iberian and Global Gravitational Systems». A: E. Gimeno; M. P. Pinto; A. Fernandes (ed.). *Iberian and Translation Studies: Literary Contact Zones*. Liverpool: Liverpool University Press, p. 49-70.

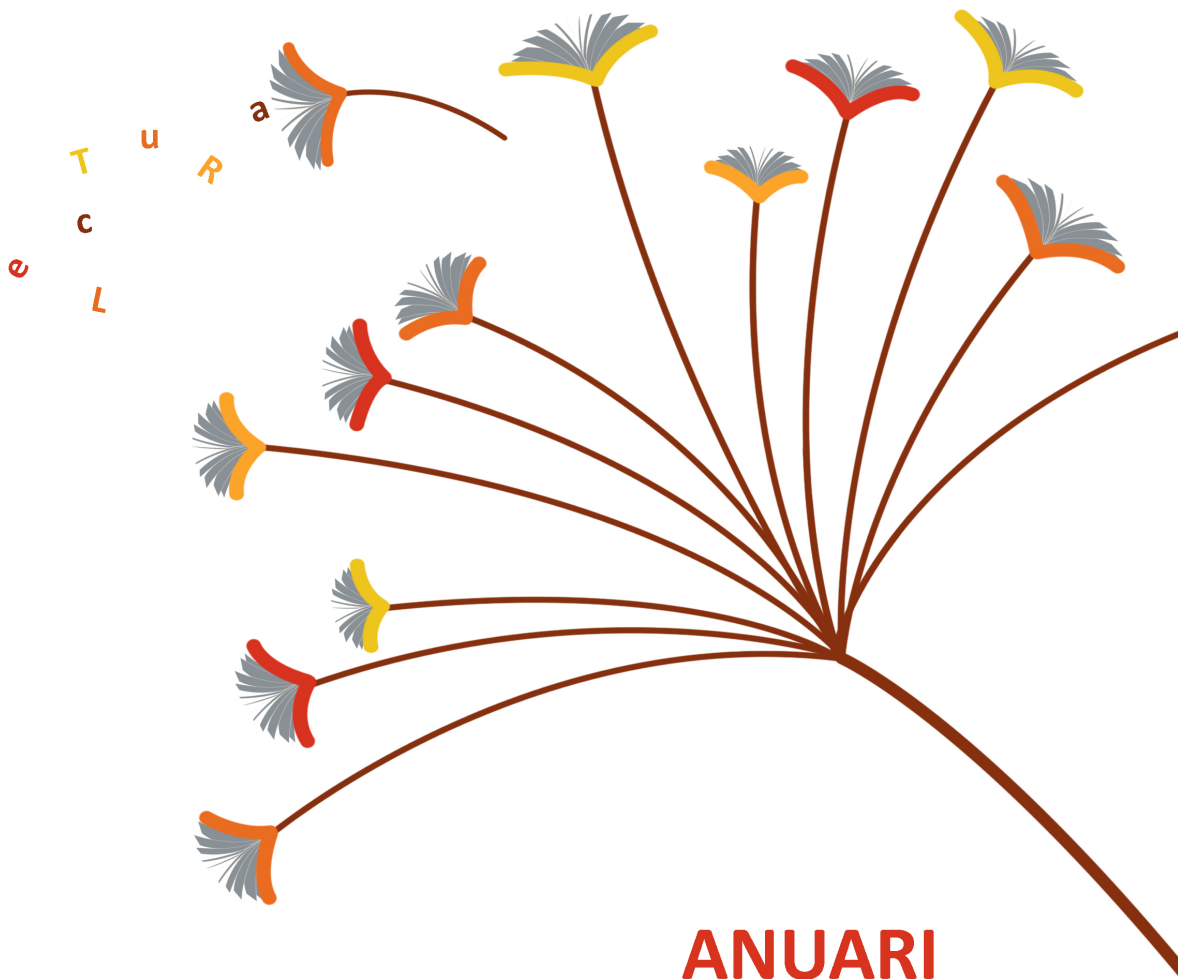
Ministerio de Cultura y Deporte (2021). *Anuario de Estadísticas Culturales 2021*. Madrid: Secretaría General Técnica, Ministerio de Cultura y Deporte. <https://www.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:f595ecde-9965-4204-a134-7c569931eb1e/anuario-de-estadisticas-culturales-2021.pdf>



Ministerio de Cultura y Deporte (2022). *Anuario de Estadísticas Culturales 2022*. Madrid: Secretaría General Técnica, Ministerio de Cultura y Deporte. <https://www.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:a51b4916-fc36-4898-b9f6-e7380e21b114/anuario-de-estadisticas-culturales-2022.pdf>

Ministerio de Cultura y Deporte (2023). *Base de datos de tesis doctorales: TESEO* [en línia]. <<https://www.educacion.gob.es/teseo/irGestionarConsulta.do>>.





ANUARI DE BIBLIOTEQUES, LLIBRES I LECTURA 2022

Editors
Lluís Agustí
Maite Comalat